

TERORISTIČKE AKTIVNOSTI KAO REZULTAT DEVIJANTNOG PONAŠANJA POJEDINCA

*mr Mišel Buvač*³⁵⁹
doktorand Univerzitet u Banjoj Luci
Šumarski fakultet

Sažetak: *Devijantnim ponašanjem pojedinca smatra se svako opšte-društveno odstupanje od ustaljenih društvenih normi koje ima za posljedicu izopačeno ponašanje same njegove ličnosti. Nije nimalo lak zadatak u početku prepoznati koja ličnost može da bude devijantna, ali sigurno da poštovanje društvenih normi koje su ustaljene mogu biti od koristi da se preventivno djeluje. Društveni okvir, u kome se odvijaju procesi i fenomeni koji imaju za cilj da jedna osoba dobije društveni status, nije uvijek pogodan za razvoj ličnosti. Pojedinač, u datim okolnostima, zbog nezadovoljstva u sredini može da ispolji znakove agresivnosti koji mogu biti pokazatelj promjene njegovog ponašanja. Degradirajući društveni faktori koji utiču na pojedinca mogu dovesti do njegove marginalizacije, što dalje ukazuje da takva osoba predstavlja lak plijen za buduće terorističko djelovanje. Odsutnost od društvenog života i zatvorenost, koje su bitnoj mjeri jako važne, podstiče još veće sukobe unutar samog pojedinca, koji se na kraju odlučuje da jedino što mu preostaje jeste njegov pogled na nesavršeni svijet, odnosno destrukcija normi i pravila koje su važile do tada.*

ključne riječi: *devijantnost, terorističke aktivnosti, pojedinac, društvo.*

ZAŠTO UOPŠTE RASPRAVLJATI O OVOJ TEMI

Terorizam predstavlja multidimenzionalni društveni, politički i svjetski problem, ali i oblik organizovanog političkog nasilja. U tom smislu, on ugrožava bitne društvene vrijednosti, počevši od najvažnije vrijednosti ugrožavanja slobode pojedinca i kolektiva, pa sve do narušavanja ozbiljnih društvenih normi koje su do tada važile.

Karakteriše sve epohe ljudskog društva, od ubistva careva, kraljeva, vojskovođa, atentata na predsjednike država, premijere, pa sve do korištenja sofisticiranog oružja karakterističnog za XXI vijek. Prema tome, aktuelan je pojam, tema je specifična, postoji brojna literatura, ali uprkos tome postoji problem kod samog definisanja terorizma, što od dijametralno suprotnih stavova teoretičara do različitih polaznih pravno-političkih elemenata koji nastoje da prirodu terorizma prilagode zakonskim okvirima.

Oko nekih elemenata koji odlikuju terorizam postoji konsenzus (širenje straha, uticaj na publiku, izvještavanje putem masovnih medija, nasilje koje koriste) ali problem je što ne postoji univerzalna definicija terorizma. Koliko je problem kompleksan govori činjenica da je Aleks Šmid, holandski naučnik, „1983. godine sakupio čak 109 različitih definicija ovog pojma, a danas je taj broj sigurno mnogo veći“ (Ejdus,2012:155).

U suštini imamo dvije vrste autora, što naših, što stranih, koji pokušavaju da uđu u srž suštinskih pitanja vezanih za proučavanje terorizma. Cijeli proces možemo sagledavati kroz dva pitanja, a to su definisanje terorizma, pojmova vezanih za terorizam i osnovnih elemenata terorizma i posebno terora

³⁵⁹ miselbuvac@gmail.com

(neki čak idu toliko daleko da prave razliku između ovih pojmova, dok drugi gledaju na ovo pitanje kao na dva slična pojma) koji čine tu definiciju.

Od naših autora ne možemo da ne spomenemo izuzetan doprinos koji su dali teoretičari poput Jovana Đorđevića, Vojina Dimitrijevića, Radoslava Gaćinovića, Dragana Simeunovića, Branislava Đorđevića, Dragana Simića i drugih, dok je broj stranih autora koji su obrađivali ovu tematiku daleko veći i to Voltera Lakera, Bernarda Luisa, Ralfa Darendorfa, Džeremija Grinstoka, Pola Džonsona, Žana Bodrijara, Edmonda Berka, Sindi Kombs, Roberta Semjuelsona, Farida Zakarije, Aleksa Šmida, Lava Trockog, Vladimira Ilića Lenjina, Lorensa Huarda, Brajana Dženkinsa, Leonarda Vajnberga, Ami Pedazur, Sivana Hirša Hetlera, Marte Krenšou, Džona Takra, Pola Vilijamsa, Pola Džonsona, Boaza Ganora, Majkla Mičela, Zbignjeva Bžežinskog, Petera Valdmana, Mihaila Bakunjina, Maksimilijana Robespjera, Kurta Valdhajma, Stivena Etkinsa, Klause fon Bajmena, Džejmsa Adamsa, Dejvida Milbanka, Brusa Hofmana, Ehuda Sprinzaka, Džefrija Jan Rosa, Marka Sejdžmena, Pjotra Kropotkina, Kristofera Harmona, Maksa Tejlora, Džona Horgana i drugih.

Terorizam po Branislavu Đorđeviću predstavlja „jednu od najfrekventnijih „političkih riječi“ na svijetu“ (Đorđević, 2015:16). S obzirom da u literaturi ne postoje definicije koje daju odgovore na suštinska pitanja, a opšte je poznato da je u društvenima naukama teško dati trajniju definiciju neke promjenljive pojave, možemo zaključiti, po Draganu Simeunoviću da „definicija terorizma ima onoliko koliko je autora pisalo o terorizmu, minus onaj broj definicija koje su mnogi autori preuzeli pa i prepisali od drugih“ (Simeunović, 2009:37).

Mi ćemo za potrebe rada izdvojiti samo neke definicije koje uzimaju skoro sve elemente od kojih je sačinjen terorizam. „Terorizam je organizovana primjena nasilja (ili prijetnja nasiljem) od strane politički motivisanih izvršilaca, koji su odlučni da kroz strah, zebnju, defetizam i paniku nameću svoju volju organima vlasti i građanima“ (Gaćinović, 2015:30).

„Terorizam je metoda ponavljanja nasilja kojom se izaziva strah, a koriste je iz (po)lutajnosti pojedinci, skupine ili države, iz idiosinkretičnih, kriminalnih ili političkih razloga pri čemu – za razliku od atentata – indirektni ciljevi koji se napadaju nisu i glavni ciljevi. Žrtve napada se uopšteno ne biraju (slučajni ciljevi) ili se biraju selektivno (reprezentativni ili simbolički ciljevi) unutar određene populacije, te služi za slanje poruke. Komunikacijski procesi između terorista (organizacija), (ugroženih) žrtava i glavnih ciljeva, temeljeni na prijetnji i nasilju služe za manipulaciju glavnim ciljem (publika) i pretvaraju ga u cilj terora, cilj kojem se upućuju zahtjevi ili centar pažnje, zavisno od tome želili se prvenstveno ostvariti zastrašivanje, prisila ili propagandni učinak“ (Horgan,Taylor,2003:116).

„Terorizam je namjerno i sistematsko ubijanje, sakaćenje i ugrožavanje nevinih kako bi se u njih utjeralo strah radi neke političke svrhe“ (Harmon,2002:19). „Terorizam podrazumjeva doktrinu, metod i sredstvo izazivanja straha i nesigurnosti kod građana sistematskom primjenom nasilja. U političkom smislu, terorizam je sistematsko i organizovano nasilje sa ciljem da se u javnosti izazove nepovjerenje u postojeći javni poredak i vlast, ili da se od njih iznude politički ustupci“ (Bašić, Stoett,et al.,2003:220).

Federalni istražni biro Sjedinjenih Američkih Država definiše terorizam kao: „nezakonitu upotrebu sile ili nasilja protiv imovine i lica sa zastrašivanjem i primoravanjem vlade, civilne populacije ili nekog njihovog segmenta sa ciljem ostvarivanja političkih ili socijalnih ciljeva“ (Bašić,Stoett,et al.,2003:221).

Piter Valdman konstatuje da je „terorizam ponajviše provokacija vlasti“ (Simeunović,2009:68).Stejt Deaprtment (odjeljenje za unutrašnje poslove) definiše terorizam na malo drugačiji način: „terorizam je unaprijed smišljeno, politički motivisano nasilje počinjeno protiv civilnih ciljeva od strane subnacionalnih grupa ili tajnih agenata, obično sa pokušajem da utiču na širu javnost. Međunarodni terorizam je terorizam koji uključuje građane ili teritorije više od jedne države“ (Bašić,Stoett, et al.,2003:221).

Evropska unija je 2002. godine ponudila definiciju po kojoj je terorizam: „namjerni akt koji može nanijeti ozbiljnu štetu zemlji ili međunarodnoj organizaciji, počinjen sa ciljem da se ozbiljno zastraši

stanovništvo, neopravdano primoravajući vladu ili međunarodnu organizaciju da nešto učini ili da se uzdrži od svakog činenja, ozbiljno destabilišući ili uništavajući osnovne političke, ekonomske ili društvene strukture pomoću napada na život ili fizički integritet neke osobe, kidnapovanja, uzimanja talaca, zauzimanje letjelica ili brodova ili proizvodnjom posjedovanjem ili transportom oružja i eksploziva“ (Simeunović,2009:43).

Američko ministarstvo odbrane koristi sljedeću definiciju terorizma: „proračunata upotreba nasilja ili zastrašivanje nasiljem u cilju ulijeivanja straha, pokušaj da se prinude ili zastraše vlade ili društva u težnji ka ostvarivanju opštih političkih, vjerskih ili ideoloških ciljeva“ (Bašić,Stoett,et al.,2003:221).

Stiven Etkins definiše terorizam na sljedeći način: „terorizam počinje sa zavjerom, a završava sa konkretnim destruktivnim aktom“ (Simeunović,2009:157).

Terorizam po Političkoj enciklopediji se definiše kao: „terorizam je doktrina i metod borbe za određene ciljeve sistematskom upotrebom nasilja“ (Politička enciklopedija,1975:1079).

DRUŠTVENI KONTEKST U KOME SE JAVLJA TERORIZAM – KONTEKST STRAHA

Veliki broj teoretičara, autora i naučnika koji na sistematski način izučavaju sam terorizam i pojave vezane za njega, nastoje da nađu logično objašnjenje za terorističke aktivnosti, odnosno terorističke akcije u svijetu i dugoročne posljedice koje taj čin ostavlja na društvo. Ako uzmemo u obzir da se svakog dana dogodi neki teroristički napad koji izvede pojedinac ili grupa, možemo postaviti logično pitanje šta je to cilj teroriste i zašto se baš odlučio da postane terorista. Sam čin terorizma smatra se devijantnih ponašanjem zbog prvenstveno socijalnog straha i podstiče u velikoj mjeri sukobe i ratove. Strah je proizvod terorizma, jedan njegov element koji ga definiše. Po Draganu Simeunoviću strah je „efikasan jedino ako je veliki i ako je stalan“ (Simeunović,2009:107). Po istom autoru „mudraci vole da podsjetite na onu latinsku izreku da je „strah prvo što je Bog stvorio na svijetu“, Primus in mundo Deus fecit timorem“ (Simeunović,2009:71). Da je strah osnova terorizma pokazuje i Lenjin koji kaže: „Svrha terorizma je da sije strah“ (Horgan,Taylor,2003:126). Skoro isto razmišlja i Filip Zumbargo „terorizam se vrti oko jedne stvari. Psihologije, To je psihologija straha“ (Gaćinović,2015:45).

Pol Vilijams o značaju straha ima sljedeće gledište: „element podsticanja straha u široj populaciji od one koja predstavlja metu jeste ključni aspekt terorizma i jedno od objašnjenja zašto on privlači toliku pažnju u poređenju s mnogim drugim oblicima nasilja i stradanja koje se mogu pripisati prirodnim nesrećama, siromaštvu i nerazvijenosti“ (Vilijams,2012:240).

Ehud Sprinzak uvodi pojam „hipoteza haosa kao pretpostavku da danas ima više ekstremističkih skupina nego u prošlosti i da one pokazuju više želje da izvedu napada na američkom tlu“ (Horgan,Taylor,2003:137).

Kako strah utiče na posmatrača objašnjava se na sljedeći način: „Teroristi smišljeno naziv svojih aktivnosti povezuju sa vojničkom terminologijom. Oni sebe nazivaju borbama za slobodu, ili pak vojnicima, iako ne nose uniformu ili oznake (amblem) pripadnosti nekoj međunarodno priznatoj organizaciji, da bi se tretirali kao ratni zarobljenici ukoliko budu lišeni slobode, te da im se ne bi sudilo kao teroristima u redovnim sudovima. To su poznati teroristički trikovi koji zamagljuju problem i otežavaju definisanje njihove radnje. Strah je nezaobilazan i centralni element terorističke strategije, koja postaje sve tajanstvenija za organe državne zaštite. Terorizam je, dakle, nasilje usmjereno na posmatrača. Strah je željeni i namjeravani efekat, a ne sporedni proizvod terorizma“ (Gaćinović,2015:27).

O sticanju publiciteta same terorističke akcije Bernard Luis govori: „zahvaljujući brzom razvoju medija, a naročito televizije skoriji oblici terorizma nisu upereni ka određenim i ograničenim neprijateljskim ciljevima, već prema svjetskom mnjenju. Njihov primarni cilj nije da poraze ili čak oslabe neprijatelja vojno, nego da steknu publicitet i izazovu strah – što je psihološka pobjeda. Istu vrstu terorizma sprovodio je izvjesni broj evropskih grupa, naročito u Njemačkoj, Italiji, Španiji i Irskoj. Među najuspješnijima i najistrajnijima u ovome jeste Palestinska oslobodilačka organizacija PLO“ (Luis,2004:142).

Na isti ili sličan način, publicitet su dobijale i sljedeće terorističke grupe i skupine: Direktna akcija (francuska grupa ekstremne desnice), ASG Grupa Abu Sayyafa (islamska separatistička grupa na Filipinima), Asasinska sekta (šiiitski muslimani u Persiji i Siriji), Aum Shinrikyo (japanski kult), Crni septembar (palestinska teroristička grupa), Crvene brigade (italijanska ljevičarska grupa), Demokratski front za oslobođenje Palestine DFLP, Revolucionarna narodna borba (grčka ekstremna ljevica), Baskijska domovina i sloboda ETA, Front islamskog spasa FIS (alžirska islamska fundamentalistička politička partija), Naoružana islamska grupa GIA (alžirska islamska ekstremistička grupa), Islamski pokret otpora HAMAS (palestinska islamska fundamentalistička grupa), Božija partija HEZBOLAH (šiiitski islamski fundamentalistički pokret), Japanska Crvena armija JRA (ekstremna lijeva grupa), 17. novembar (grčka ekstremna lijeva grupa), Narodni front za oslobođenje Palestine PFLP, Kurdistička radnička partija PKK, Frakcija Crvene Armije RAF, Svijetla staza (maoiistička grupa), Tamilski tigrovi (ekstremistička separatistička tamilska organizacija), Tupamaros (urugvajska ljevičarska grupa), Unutrašnja makedonska revolucionarna organizacija VMRO (Wilkinson,2002:11-15). Pored njih tu su i daleko poznata Al Kaida, Boko Haram (nigerijska islamistička skupina), Džihadistička islamska država, Al Šabah, Al-Džihad (islamska skupina), Ku Klux klan, Crveni Kmeri (partija demokratske Kampučije).

SVIJET KOJI RAĐA TERORISTE

U kakvom svijetu živimo najbolje je opisao Artur Šopenhauer, njemački filozof, koji kaže: „Svijet u kojem je Božiji sin razapet, a Sokrat otrovan najgori je svijet od svih mogućih“ (Ajzenhamer,Kilibarda,Mladenović,2014:121).

Na pragu XXI vijeka imamo svijet koji je po mnogim teoretičarima *odbjegli svijet* (Entoni Gidens³⁶⁰), govorimo o *sukobu civilizacija* (Semjuel Hantington³⁶¹), o *rizičnom društvu* (Urhih Bek³⁶²), o *stvarnom sukobu civilizacija* (Ronald Inglehart, Pipa Noris³⁶³), o svijetu koji pokušava da se bori sa izazovima, postavlja se pitanje u kakvom mi to svijetu živimo i čemu možemo da se nadamo kada je pitanju bezbjednosni sistem država.

Kada je riječ o slobodi Šarl Luj Monteskje, francuski filozof, je govorio: „Sloboda je dobro iz koga se rađaju sva druga dobra“ (Gaćinović,2015:441). Slično njemu razmišlja i Žan Žan Ruso, francuski filozof prosvjetiteljstva, koji kaže: „čovjek se rađa slobodan, a svuda je u lancima“ (Kegli,V.Č.Jr. Vitkof.R.J.,2006:355). Tako i čovječanstvo još uvijek živi u lancima, u svijetu lanaca terorizma i terorista.

Kako jedan čovjek može da postane terorista nije potpuno jasno. Šta ga to natjera da se opredjeli na teroristički čin sasvim je logično pitanje kada se pravi profil teroriste. S obzirom da je teško definisati profil teroriste, uspjeh borbe protiv terorizma veoma je nedovoljan. Kada je u pitanju navedeni profil Volter Laker iznosi sljedeći stav: „Niko ne može da sastavi sliku teroriste, jer takva slika ne postoji. Terorizam se mijenja vremenom i profil teroriste mijenja se prema prilikama. Mozaik ličnosti teroriste ne može se sklopiti, jer ima više različitih tipova terorizma. Ličnosti su toliko raznolike da je nemoguće stvoriti jedan bihevioralni profil“ (Gaćinović,2015:49).

O tipu i opisu ličnosti teroriste, Mile Šikman govori: „prema procjenama terorističke prijetnje, terorista – bombaš samoubica obično je muškarac, star između 18-30 godina , i to u oko 60% starosti između 18-23 godina, dok su ostali, pretežno, mlađi od 30 godina. Međutim, u posljednje vrijeme bilježi se tendencija uključivanja žena u samoubilačke terorističke napade i zapažena je njihova

³⁶⁰ Za više detalja, pogledati knjigu Entoni Gidensa (2005.) „Odbjeli svijet“, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.

³⁶¹ Za ovakav pristup, pogledati knjigu Semjuela Hantingtona (2000.) „Sukob civilizacija“, CID, Romanov, Podgorica/Banja Luka.

³⁶² Detaljnije, pogledati knjigu Urliha Beka (2001.) „Rizično društvo“, Filip Višnjić, Beograd.

³⁶³ Dostupno na: <https://ilmijja.ba/ojs/index.php/casopis1/article/view/1198/1159>.

značajna uloga. Žene su obično starosti između 17-27 godina i najčešće su bez zanimanja. U većem broju slučajeva potiču iz siromašnih porodica sa velikim brojem članova. S obzirom na to da potiču iz tradicionalnih porodica u kojima je žena diskriminirana, ovo je, često, jedan od načina da poprave statusni položaj, kako za sebe, tako i za svoje porodice“ (Šikman,2009:262-263). Isti zaključak može se naći i kod Bernarda Luisa: „na osnovu informacija koje su na raspolaganju, čini se da su kandidati koji su bili birani za ovakve misije bili, uz povremene izuzetke, muškarci, mladi i siromašni, često iz izbjegličkih kampova. Njima se nudila dvostruka nagrada – u sljedećem životu, detaljno opisana zadovoljstva raja; u ovom životu, finansijska nagrada njihovoj porodici. Izuzetna inovacija jeste upotreba žena – bombaša samoubica – od strane kurdskih terorista u Turskoj 1996. – 1999. godine i Palestinaca od 2002. godine“ (Luis,2004:146).

Mnogi vjeruju da je terorizam pogodno sredstvo za borbu protiv svjetskog sistema dominacije i eksploatacije (Dimitrijević,2017:165). Ta borba očigledno ima svoje uporište u psihologiju ličnosti pojedinca. Na tom tragu je i Mark Sejdžmen, američki psihijatar, koji objašnjava: „zajedničke crte zašto se pojedinci opredjeljuju za terorizam može se podijeliti na tri glavna pristupa: da teroristi dijele zajednički socijalni milje; da dijele zajedničku socijalnu nadgradnju i da neki ljudi postaju teroristi zbog svoje specifične situacije u vrijeme regrutovanja“ (Gaćinović,2015:58).

Da je pojava terorizma motivisana političkim ciljevima, dokazuje i sljedeći zaključak: „pojava terorizma proističe iz političkih ciljeva. Oni su obično sažeti u političkim izjavama što ih možemo naći u poveljama, formalnim izjavama i raznih saopštenja terorističkih organizacija. Iako riječi nisu uvijek iskrene, ili su nejasne, da i ne spominjemo da nisu uvjerljive, one postoje i treba ih shvatati zajedno sa njihovim propratnim terorističkim činovima. Objavljene politike služe raznim grupnim interesima, uključujući pozive široj javnosti, javno opravdanje zločina nad nevinim, unutrašnje svrhe kao što su regrutovanje i indoktrinacija. Ciljevi terorističkih skupina znatno se razlikuju, ali sve imaju snažnu političku poveznicu, pa tako i savremene vjerske skupine. Iz političkih temelja terorističkih skupina proizilaze i druge neprilike i problemi“ (Harmon,2002:58).

Rastuća opasnost od terorizma danas je daleko veća nego prije 30 ili 40 godina. Današnji teroristi su opasniji od prethodnih, raspolažu sa većim ekonomskim resursima što im daje mogućnost da pribavljaju na crnom tržištu oružje koje ima razornu moć. Po Džonu Horganu i Maksu Tejloru: „motivi za okretanje terorizmu se mogu analizirati na dva načina: kroz ideologiju koja potiče skupinu ljudi da se služe nasiljem i psihološke razloge koji neke ljude tjeraju na upotrebu nasilja umjesto nekog alternativnog nenasilnog načina djelovanja“ (Horgan,Taylor,2003:63).

Branislav Đorđević ističe da „terorizam na početku XXI vijeka dosta se razlikuje od njegovih ranijih pojavnih oblika. Najnoviji oblici ispoljavanja savremenog terorizma daju dosadašnjem društvenom trenutku jednu sasvim novu dimenziju zbog bitnih razlika koje su uslovljene razvojem nauke, tehnike i tehnologije, kao i različitošću društveno-ekonomskih, političkih i istorijskih korijena njegovog nastanka. Posljednja događanja u svijetu upozoravaju da svi objekti, vojni i civilni, mogu biti meta terorističkih dejstava“ (Đorđević,2015:490-491).

UTICAJ 11. SEPTEMBRA NA SVJETSKU POLITIČKU SCENU

Početak ovoga vijeka zadesila je velika tragedija ogromnih razmjera u kome je čovječanstvo bilo u potpunom ludilu zvanom terorizam, dan koji je, mogli bismo slobodno reći, šokirao Ameriku i svijet. Bio je to 11. septembar 2001. godine. Po prvi put na američkoj teritoriji desio se jedan strašan agresivni čin koji je uspio da poljulja američku dominaciju, ali isto tako i da da povod Americi da povede globalni rat protiv terorizma. Po riječima Žana Bodrijara, francuskog filozofa „11. septembar je majka svih događaja“ (Simeunović,2009:58). O kulturi poniženja³⁶⁴, Bodrijar kaže „najgore za svjetsku moć nije da bude napadnuta ili razorena, nego da bude ponižena. I ona je ponižena 11. septembrom, pošto su joj teroristi zadali nešto što ne može da se vrati. Sve protivmjere samo su aparat

³⁶⁴ Za detaljnu analizu, pogledati knjigu Dominika Mojsija (2012.) „Geopolitika emocija“, Clío. Beograd. Posebnu pažnju obratiti na poglavlje kultura poniženja.

za fizičku odmazdu, dok je poraz simboličke prirode. Rat odgovara na agresiju, ali ne i na izazov. Izazov se prihvata samo tako što uzvratno ponizuje drugoga“ (Đorđević,2015:127).

Po pitanju globalnog rata protiv terorizma autori poput Saše Mijalkovića i Marije Popović navode: „najveću prekretnicu nakon Hladnog rata predstavlja teroristički napad 11. septembra i započinjanje „globalnog rata protiv terorizma“. To obuhvata čitav spektar događaja, intervencija i (navodnih) protiv-terorističkih aktivnosti koje su države u svojim političkim agendama planirale još i prije 11. septembra, ali im je ovaj događaj omogućio da ubrzaju njihovo uvođenje i daju legitimitet njihovoj primjeni u širokom spektru oblasti i pitanja nego što bi to inače bilo moguće“ (Mijalković,Popović,2016:160).

Teroristički napadi karakteristički su za sve zemlje (manje-više), regione, ali globalno gledano zašto je Amerika napadnuta, Farid Zakarija, američki novinar ističe: „Napadi od 11. septembra bili su u izvjesnom smislu posljedica novog unipolarnog svijeta. Amerika je bila napadnuta jer je ona gospodar modernog svijeta, koja razvija svoje ekonomske, političke i vojne snage širom zemljske kugle. Zato što je Amerika broj 1, ona je isto tako i cilj broj 1“ (Kegli,V.ČJr. Vitkof,R.J.,2006:754). Lorens Hauard je bio jedan od mnogih koji su 90ih godina prošlog vijeka vrlo smjelo i pogrešno tvrdili da će u budućnosti „terorizam biti uglavnom simbolična prijetnja po SAD“ (Simeunović,2009:15).

Na koji način je Osama bin Laden prijetio Americi vidi se iz pisma, od 2002. godine koje nosi naziv „Pismo Americi“, u kome on navodi zločine koji su počinili Amerikanci i iznosi 7 tačaka u kojima ističe šta to želi od Amerike i na šta ih poziva: „Prvo, da se prihvati islam; drugo, da prekinete svoje tlačenje, laži, nemoral i razvrat; treće, da se shvati i prihvati da je Amerika „nacija bez principa i manira“; četvrto, da se obustavi podrška Izraelu u Palestini, Indijcima u Kašmiru, Rusima protiv Čečena, i vladi Manile protiv Muslimana na južnim Filipinima; peto, da se spakujete i da napustite naše zemlje. Ovo je savjet koji se daje Americi za njeno dobro, stoga nas nemojte primoravati da vas pošaljemo natrag kao teret u pogrebnim sanducima; šesto, da prekinete podržavati korumpirane lidere u našim zemljama. Nemojte se miješati u našu politiku i sistem obrazovanja. Ostavite nas na miru, ili nas u protivnom očekujte u Njujorku i Vašingtonu; sedmo, da saradujete sa muslimanima na osnovu zajedničkih interesa i koristi, umjesto da vodite politiku potčinjavanja, krađe i okupacije“ (Luis,2004:150).

Poslije terorističkog napada objavljen je rat globalnom terorizmu. Globalni terorizam objavljen je kao jedan od mogućih partnera u novom svjetskom poretku. Objava rata, kako su to nazvali, nevidljivom neprijatelju kreirana je nova strategija borbe protiv terorizma. U tom pogledu: „nova strategija borbe protiv terorizma kreirana je na principu vođstva zapadnih zemalja, prije svega Amerike, kojom se osporava svakoj zemlji pravo opcije da se izuzme iz svjetske koalicije protiv terorizma. Strategija „Sa nama ili sa teroristima“ izazvaće mnoge dileme i oklijevanja brojnih vlada, prije svega, iz tzv. zemalja „Trećeg svijeta“, prihvatiti ovu strategiju koja se našla na oštrici kritike mnogih teoretičara i praktičara međunarodnih odnosa“ (Bašić,Stoett,et al.,2003:102).

Reakcije zemalja na 11. septembar bile su različite. Jedni su se radovali, drugi su tugovali dok su treći bili u nevjerici. Bernard Luis o tome kaže: „odgovor mnogih Arapa i muslimana na napad na svjetski trgovinski centar bio je šok i užas povodom užasnog razaranja i pokolja, kao i sram i gnjev što je učinjeno u njihovo ime i u ime njihove vjere. Ovo je bila reakcija mnogih – ali ne svih. Bilo je izvještaja, pa čak i slika o radovanju na ulicama arapskih i mnogih drugih muslimanskih gradova povodom vijesti iz Njujorka. Dijelom je ovo bila reakcija zavisti – osjećanje koje je takođe bilo široko rasprostranjeno, u nešto prigušenijem obliku, u Evropi. Među siromašnima i bijednim postojala je doza zadovoljstva – za neke zaista – radosti – kada su vidjeli kako su bogati i samozadovoljni Amerikanci dobili lekciju“ (Luis,2004:148).

ZAKLJUČAK

Opasnost od savremenog terorizma u XXI veoma je velika. Po pitanju te opasnosti neophodna je saradnja svih aktera na globalnom nivou, po pitanju antiterorističke borbe. Ono što treba znati jeste da se terorizam ne može iskorijeniti. Ne zna se pouzdano kada će se desiti, gdje će se desiti, ko će ga izvesti (to i jeste jedan od uspjeha terorizma – nepredvidivost). Nakon uspješno sprovedenih akcija u borbi protiv terorizma, uvijek će teroristi imati prednost i svaku narednu akciju će pripremati putem novih metoda i taktika kako bi rezultat bio zagarantovan. Ono što je razočaravajuće jeste da se danas terorizam može držati pod kontrolom samo u teorijskom smislu.

KORIŠTENA LITERATURA

- Ajzenhamer, V. Kilibarda, Z. Mladenović, M. (2014). *Geopolitičke perspektive savremenog sveta*. Beograd: Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu.
- Bašić, N. Stoett, P. (et al). (2003). *Sigurnosne studije u tranziciji*. Prvo izdanje. Bihać/Banja Luka: Centar za ljudska prava i prevenciju konflikata/Centar za geostrateška istraživanja.
- Bek, U. (2001). *Rizično društvo*. Beograd: Filip Višnjić.
- Dimitrijević, V. (2017). *Terorizam*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava/Dosije studio.
- Đorđević, B. (ur.). (2015). *Savremeni terorizam*. Beograd: Javno preduzeće „Službeni glasnik“, Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Ejdus, F. (2012). *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori, nivoi*. Beograd: Službeni glasnik/Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
- Gaćinović, R. (2015). *Antiterorizam*. Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Službeni glasnik.
- Gidens, E. (2005). *Odbjegli svijet*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Horgan, J. Taylor, M. (ur.). (2003). *Terorizam u budućnosti*. Zagreb: Golden marketing.
- Hantington, S. (2000). *Sukob civilizacija*. Podgorica/Banja Luka: CID/Romanov.
- Harmon, C. C. (2002). *Terorizam danas*. Zagreb: Golden marketing.
- Inglehart, R. Norris, P. (2005). *Stvarni sukob civilizacija*. Dostupno na: <https://ilmijja.ba/ojs/index.php/casopis1/article/view/1198/1159>, pristupljeno dana 17.07.2022. u 10:26.
- Kegli, V. Č. Jr. Vitkof, R. J. (2006). *Svetska politika – trend i transformacija*. Beograd: Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija Ministarstva spoljnih poslova Srbije i Crne Gore, drugo izdanje.
- Luis, B. (2004). *Kriza islama – sveti rat i svetovni teror*. Beograd: Čarobna knjiga.
- Mijalković, S. Popović, M. (2016). *Uvod u studije bezbednost – metodološko-istraživačke i teorijske osnove bezbednosti*. Drugo izdanje. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
- Mojsi, D. (2012). *Geopolitika emocija*. Beograd: Clio.
- Politička enciklopedija*. (1975). Beograd: Savremena administracija.
- Simeunović, D. (2009). *Terorizam – opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Šikman, M. (2009). *Terorizam*. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
- Vilijams, P. (2012). *Uvod u studije bezbednosti*. Beograd: Službeni glasnik/Fakultet bezbednosti.
- Wilkinson, P. (2002). *Terorizam protiv demokracije – odgovor liberalne države*. Zagreb: Golden marketing.

TERRORIST ACTIVITIES AS A RESULT OF THE DEVIANT BEHAVIOR OF THE INDIVIDUAL

***Abstract:** Every general social deviation from regular social norms which has for affect twisted behavior of his own personality is considered as deviant behavior of the individual. It is no simple task to recognize in the beginning which personality can be deviant, but for sure obeying social norms which are established can be of use to act preventively. Social form, in which processes and phenomenom are happening, which has a goal that a single person gets a social status, is not always suitable for personality development. Individual, in certain circumstances due to dissatisfaction on the environment can manifest signs of aggression which can point to change in his behavior. Degrading social factor can affect individual to his marginalization, which further indicates that this person is an easy pray for terrorist activities. Absence of social life and isolation, which are very important, encourages even greater conflicts within the individual who in the end decides that the only thing left for him is his view of the imperfect world, in other words, destruction of norms and rules that were valid until then.*

***Key words:** deviance, terrorist activities, individual, society.*